

בית דין צדק שע"י הרבנות הראשית לירושלים

עובד שנחשד בגניבה

(מהד' כג תמוז)

שבין א' ע"י עו"ד מאיר שכטר
לבין ב' ע"י עו"ד ישראל גור

נושא הדיון

א' עבד אצל ב' בחנותו כמה שנים. לאחרונה עזב את עבודתו לאחר שבעל החנות האשים אותו בגניבה עפ"י עדויות וצילומים ומעקבים של חוקרים פרטיים ששכר. א' מכחיש את הגניבות וטוען שנטל לעצמו כספים המגיעים לו מבעה"ב לאחר שזה עיכב את התשלומים הללו, ונכסיו היו בהתמוטטות. לדבריו, נאלץ ע"י החוקרים הפרטיים להודות בגניבה ולהחזיר להם כסף שלא היה חייב להחזיר, כשנעלו אותו בחדר חשוך ואויים על ידם. א' תובע פיצויי פיטורין, וכן החזרת הכסף שמסר לחוקרים.

ב' טוען שב' הודיע על התפטרות מיוזמתו, ולכן לא מגיעים לו פיצויי פיטורין. הוא לא אולץ למסור את הכסף שגנב לידי החוקרים, אלא נאלץ להודות לנוכח הראיות והתמונות שהוצגו לפניו, ואז מסר בהסכמה את הכסף הגנוב.

השאלות לדיון

א. עובד שגנב מבעה"ב, האם מגיעים לו פיצויי פיטורין.

ב. חוקר פרטי בשכר, האם כשר לעדות.

ג. עביד אינש דינא לנפשיה בחובות שטרם הגיע זמן פרעונן.

תשובה

א. פסק הרמ"א בשו"ע סי' תכא סעי' ו: מי שיש לו משרת וחושש שיגנוב לו, יוכל להוציאו קודם זמן השכירות, ואם מסרב יוכל להכותו עד שיצא. ומקורו במרדכי ב"ק סי' לה. וכתב בדברי מלכיאל ח"ג סי' קנב שמדבריו משמע דסגי רק אם חושש לגניבה ואין צריך בירור ע"ז. אבל נראה שאין לו רשות לחשדו רק כשראה ממנו דברים שאפשר לחשדו בשביל זה, דכן משמע לשון השי"ס בב"ק כח דקאמר שם בעבדא גנבא, משמע שידוע שגנב. ולזה נראה שצריך לברר לפני בי"ד מאיזה צד בא בלבו החשד עליו, דהא בכל טענה קיי"ל בחו"מ ריש סי' עה שאומרים לו ברר דברך. ויוכלו להטיל עליו קבלת חרם אם האמת כדבריו, ולא שייך בזה אחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן, כיון שטוען ברי ובדקיי"ל בחו"מ סי' צ. וכן קיי"ל בסי' תכא סעי' א שאף שאין יכול לברר מ"מ כיון שאומר שידוע שגנב אין לקנסו עבור מה שקראו גנב. ועי' אהל יצחק חו"מ סי' נג (דס"ז ע"א) דבחשש בעלמא אינו יכול לגרשו קודם זמנו, דא"כ לא שבקת חי.

ובנידון דידן שהעובד נחשד בגניבה מבעה"ב, והחשד מבוסס על ידי חוקרים פרטיים ומצלמות, רשאי בעה"ב להוציאו קודם זמן השכירות, ואין הוא זכאי לפיצויי פיטורין.

ב. פסק הרמ"א בשו"ע סי' לד סעי' יח עפ"י ר"ן קדושין נח ב ושו"ת הרשב"א ח"ג סי' יא: כל מי שנוטל שכר להעיד עדותו בטל כמו הנוטל שכר לדון, ואינן צריכין הכרזה אלא הדין והעדות בטל מעצמו וכו'. וכל זה בעדים שכברק ראו המעשה ומחוייבים להעיד כמו שאדם מחוייב לדון בין אדם לחבירו, אבל מי שאינו מחוייב להעיד ונוטל שכר לילך ולראות הענין שיהיה עד, מותר. ע"כ. וכתב השי"ך ס"ק יז ואורים ס"ק מא וחי' רעק"א שם עפ"י שו"ע אבהע"ז סי' קל סעי' כא דמ"מ אסורים ליקח שכר יותר משכר בטלה דמוכח, ואם נוטלים יותר חי' חשש פיסול.

ובקובץ תשובות למרן הגרישי"א ח"ב עמ' שלא ואילך דן בענין חוקר פרטי שנוטל שכר אם נפסל לעדות, והביא דעת ביה"ד בחיפה דודאי אין להניח שתפקידו היה רק לבלוש ולא הותנה אתו כלל שחובתו גם להעיד בבי"ד, וברור שנקבע עם הבלש שעליו לבוא אח"כ לביה"ד להעיד, וכיון ששכרו הוא פרנסתו אין זה שכר בטלה, כי שכר בטלה פירושו שיש לו פרנסה אחרת, וא"כ פשוט שהוא פסול לעדות מדאורייתא כנוגע בדבר. ובר מן דין יש לפוסלו לעדות

מפני שע"י עדותו אם תצלח יצא לו מוניטין, ופרסומת זו תרבה לו לקוחות וזה הרבה יותר מאשר הצלחה בכל עבודה שהיא, שהרי שוללים ממנו ע"י פסלות עדותו לגמרי פרנסה מסוג זה בעתיד, וא"כ אף אם בעדות זו נניח שיש לו רק שכר בטלה, הוא נוגע בדבר מפני פרנסה העתידה לבוא, ואף שהעמיד מסופק, בכל זאת ספק זה פוסלו. ויש לזה יסוד ועיקר בהלכה, דזה ברור דהנאת ממון הפוסלת היא לאו דוקא בגלל ממון הנכנס ישר ע"י עדות זו, אלא אף הנאת ממון העתידה לבוא ע"י עדות פוסלת אותו.

וכתב ע"ז הגריש"א דאין כל יסוד לפסול אדם לעדות מחמת ספק שמא שכרו אותו להעיד ושימסור עדות שקר בעד בצע כסף, וכל עוד לא התברר בביה"ד שהיה לעדים ענין לבדות עדות שקר אין בידינו לפסול עדותם, ולא מפי העדים האומרים שלפי תנאי השכר הם כשרים לעדות אנו חיים, אלא מפי התורה שנתנה אימון בשני עדים. ואף אם נניח שמתחילה הותנה עמהם לא רק לבלוש אלא אם במקרה ויצליחו לתפוס עליהם יהיה למסור עדות בביה"ד, עדיין אין יסוד לפסול עדותם מן התורה, אם לא שהותנה עמהם שלא יקבלו את הכסף אא"כ ימסרו עדות מספקת ומועילה בביה"ד. דנוגע בעדות לא מיקרי אא"כ הוא מעונין למסור עדות לטובת שוכרו, וכגון שהוא מקבל את הכסף בתנאי שיביא לו תועלת בעדותו, אבל אם אין לעד כל ענין בזה, כי בין ימסור לביה"ד עדות מספקת בין אם לא יביא תועלת בעדותו, בכל גווני הוא מקבל שכרו, אין לו דין נוגע אף שבזה הוא כן מעונין שבזמן שהוא מוסר לביה"ד עדות שתקבל עדותו בביה"ד. ע"כ.

ג. פסק בשו"ע סי' ד סעי' א עפ"י רא"ש ב"ק כז א: יכול אדם לעשות דין לעצמו אם רואה שלו ביד אחר וכו', והוא שיכול לברר ששלו הוא נוטל בדין. וברמ"א שם עפ"י מרדכי ב"ק סי' ל: וי"א דלא אמרינן עביד אינש דינא לנפשיה רק בחפץ המבורר לו שהוא שלו כגון שגזלו או רוצה לגזלו או רוצה להזיקו יכול להציל שלו, אבל אם כבר נתחייב לו מכח גזילה או ממקום אחר לא. וכו'. י"א [מהרי"ק שורש קסא] דלא מיקרי עביד אינש דינא לנפשיה אלא כשמזיק לחבירו כגון שמכהו ולכן לא יוכל לעשות אא"כ יוכל לברר שהוא שלו, אבל תפיסה בעלמא שהוא תפסו למשכון יוכל לעשות בכל ענין ויורד אח"כ עמו לדין. וכתב בקצוה"ח שם דמדברי הזהר פ' במדבר מבואר דאפילו בפקדון איסור גמור לעכבו, ולכן כל בעל נפש ירחיק עצמו מזה. ועי' פת"ש שם ס"ק ב בשם ברכי יוסף לחלק בין קדם הפקדון לחוב שמותר לעכבו לין קדם החוב לפקדון שאסור לעכבו. ועי' באחרונים המצוינים בס' המפתח לב"ק (הוצ' פרנקל) עמ' קלה, ובהלכה פסוקה לסי' ד עמ' מו, ופד"ר כרך טז עמ' 290.

ובמקום פסידא, כגון שראה שנכסי הלוה מתמוטטים ולא יהיה לו ממה לפרוע, כתב בדברי גאונים כלל פ אות ו בשם שו"ת מנחם עזריה (הרמ"ע מפאנו) סי' נא, שמותר לעקל הנכסים בערכאות, דאחרי שבעונותינו הרבים אזלה יד מישראל ורבו המבריחים את נכסיהם ונועלים דלת בפני לווים, ראינו לכל גדולי רבותינו נותנים רשות לעקל בדיני עכו"ם לממון הנתבע ביד הנפקד וכו' ואח"כ יסדרו טענותיהם בפני הדיינים. ע"כ. ועי' אנרות משה חו"מ ח"ב סי' יא.

ואם לאחר שתפס הבע"ד חזר חבירו ותפס ממנו בחזרה, אם צריך להחזיר לתופס, עי' נתה"מ סי' א ס"ק ה שהביא בשם הישי"ש ב"ק פ"ק סי' מג לענין קנס שתפס הניזק, שאין המזיק יכול לחזור ולתפוס מידו אם הוא אלם, מאחר שבא ליד הניזק כבר זכה בה בדין. והנתה"מ חולק עליו עפ"י הרא"ש ב"ק פ"ב סי' ב שיכול המזיק לחזור ולתפוס הימנו. ועי' שערי ישר ש"ה פכ"א